

Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності

(серпень 2019 – липень 2020)

Київ 2020

Вступне слово

У звітному періоді Рада з фінансової стабільності (далі Рада) продовжила працювати над збереженням фінансової стабільності в Україні, реагуючи на виклики, спричинені розгортанням коронакризи.

Найбільш складною постала ситуація з виконанням бюджету поточного року під впливом заходів, спрямованих на боротьбу з наслідками карантинних обмежень. Завдяки активній взаємодії установ, що входять до складу Ради, та отриманій підтримці з боку МВФ, інших міжнародних донорів, фінансові та боргові ризики вдалося мінімізувати.

Вирішуючи проблему накопичених проблемних активів на балансах державних банків, Рада схвалила їхні плани з врегулювання непрацюючих кредитів. Ці плани передбачають скорочення портфелю NPL у держбанках з поточних 66% до 31% у 2023 році або на понад 300 млрд грн в абсолютному вимірі.

У червні поточного року виникли ризики визнання неконституційним Закону про систему гарантування вкладів фізичних осіб. Таке рішення виведе за межі правового поля весь інститут системи гарантування вкладів, процедуру виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків. Затягування з розглядом питання у Конституційному суді створює ситуацію юридичної невизначеності. Тому Рада невідкладно утворила робочу групу, яка б підготувала план дій для мінімізації можливих ризиків для фінансової стабільності.

ЗМІСТ

	Стор.
Поточний склад Ради	4
Основні питання, що розглядалися Радою	
1 Огляд системних ризиків	5
<i>Вставка 1: Ризики і ключові рекомендації рад/комітетів з фінансової стабільності світу (ефект CoVid-19)</i>	8
2 Робота з проблемними активами у державних банках	9
3 Стратегія реформ фінансового сектору до 2025 року	10
<i>Вставка 2: Комітет з реформ фінансового сектору</i>	12
4 Ризики визнання неконституційним Закону про систему гарантування вкладів фізичних осіб	13
Спліт та його наслідки для фінансової стабільності	14
<i>Вставка 3: Архітектура нагляду за фінансовим сектором в Україні та світі</i>	16
Додаток Основні результати / досягнення Ради за останні два роки її діяльності	18

Склад Ради з фінансової стабільності¹**Співголови Ради:**

Маркарова Оксана
Сергіївна (до 04.03.2020)

Марченко Сергій
Михайлович
(з 30.03.2020)

Смолій Яків Васильович
(до 03.07.2020)

Шевченко Кирило
Євгенович (з 20.07.2020)

– Міністр фінансів України

– Голова Національного банку України

Члени Ради:

Хромаєв Тимур
Заурбекович

Пашко Ігор
Володимирович
(до 01.07.2020)

Рекрут Світлана
Валеріївна

Рожкова Катерина
Вікторівна

Гелетій Юрій Ігорович
(до 22.07.2020)

– Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку

– Голова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

– Директор-розпорядник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

– Перший заступник Голови Національного банку України

– Заступник міністра фінансів України з питань європейської інтеграції

¹ Станом на липень 2020 року

Основні питання, що розглядалися Радою з фінансової стабільності

За період із серпня 2019 року по липень 2020 року Рада провела 5 засідань.

1. Огляд системних ризиків

Національний банк презентував огляд поточних ризиків для фінансової стабільності на кожному засіданні Ради (таблиця 1).

Таблиця 1. Еволюція системних ризиків

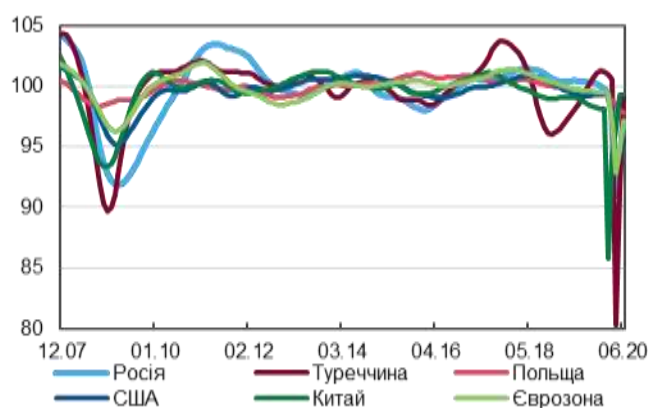
	2019		2020	
	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.
Світова економіка	↗	→	↗	↗
Зовнішня кон'юнктура	↗	→	↗	→
Економічні умови	↘	→	↗	↗
Державні фінанси	↗	↗	↗	↗
Валютний ринок	↘	→	↗	→
Геополітика	↗	→	→	→

Примітка:

Оцінка зміни ризиків. Стрілки вгору – збільшення ризику; стрілки вниз – зменшення ризику.

Світова економіка. У другій половині 2019 припинилось зростання світової торгівлі та уповільнилось економічне зростання в усіх торговельних партнерів України, передусім через протистояння США-Китай. На початку 2020 почалося відновлення світової економіки, проте з лютого у Китаї, а з середини березня у решті світу розпочалася рецесія. У 2020 році очікується скорочення світової економіки на понад 5% (гірше ніж у 2008-2009), зокрема в ЄС – на 7.1% (прогнози МВФ). ФРС та ЄЦБ знизили ставки у відповідь на загрози рецесії. З початком коронакризи ФРС та ЄЦБ розширили програми викупу активів та запровадили регуляторні пом'якшення, ФРС надалі скоротив ставку. Розпочався відплив капіталу з нових ринкових економік. У II кварталі 2020 року з'явилися ознаки поживлення: випереджаючі показники почали зростати у кількох регіонах.

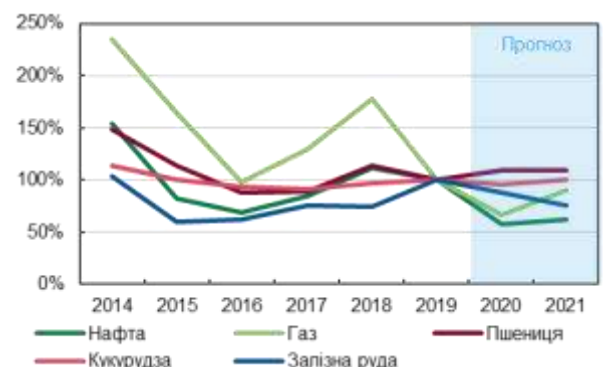
Графік 1. Динаміка складених випереджальних показників (CLI) ОЕСР* для основних торговельних партнерів України

* CLI розроблені для ранньої, за 6-9 місяців, ідентифікації зміни фази ділового циклу (пік чи спад). Значення понад 100 вказують на перспективу зростання, нижче 100 – спаду економіки

Джерело: ОЕСР.

Графік 2. Світові ціни на сировинні товари*, 2019 = 100%

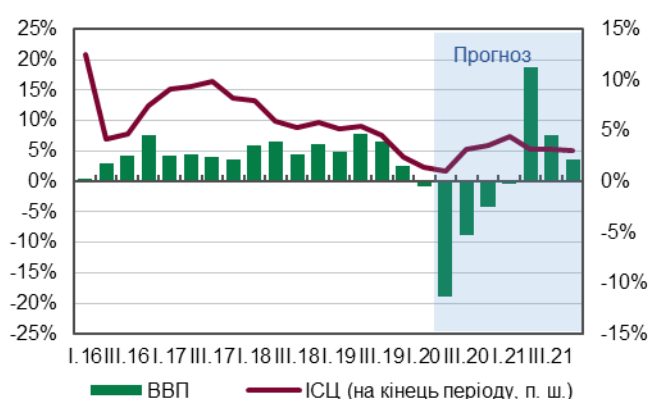
* Нафта – сорт Brent; природний газ з РФ; залізна руда – концентрат, Китай; пшениця, кукурудза – міжнародні ринки США.

Джерело: МВФ, Огляд світової економіки, квітень 2020.

Зовнішня кон'юнктура. З лютого 2020 року слабкий глобальний попит спричинив зниження світових цін на більшість товарів, за винятком залізної руди та зернових. Ціни на залізну руду були нижчими за локальний максимум липня 2019 року, проте перебували на відносно високому рівні. На сталь – скоротились у IV кварталі 2019 року – I кварталі 2020 року, надалі очікується помірне відновлення, у т.ч. завдяки поверненню економіки Китаю до зростання. Ціни на нафту впали до найнижчого рівня з 2008-2009 років, проте згодом почали зростати, у тому числі завдяки зусиллям ОПЕК+, а з кінця II кварталу – завдяки поступовому відновленню економічної активності.

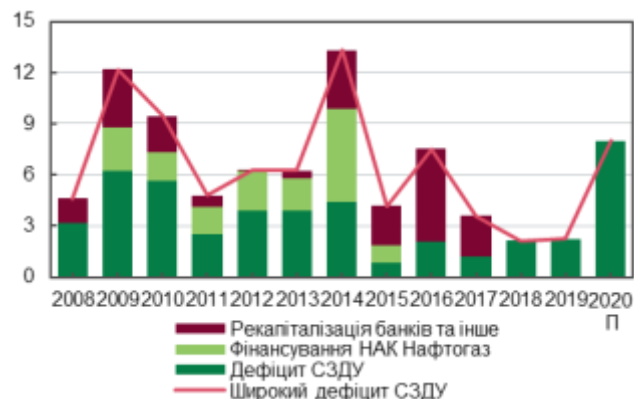
Економічні умови. Динаміка сукупного попиту, покращення економічних очікувань та очікуване пом'якшення монетарної політики сприяли покращенню очікувань на початку 2020 року. З початком коронакризи НБУ суттєво переглянув прогноз на 2020 рік. Очікуване падіння ВВП за базовим сценарієм становитиме близько 6%. Найбільш значний негативний вплив – у II кварталі. Поточна криза є нетиповою – без суттєвого девальваційного тиску та інфляційного сплеску.

Графік 3. Динаміка ВВП та індексу споживчих цін (ІСЦ), % р/р

* Прогнози НБУ, Інфляційний звіт НБУ, квітень 2020 року. Оцінка інфляції у II кв. 2020 р. – за результатами травня. Джерело: НБУ, ДССУ.

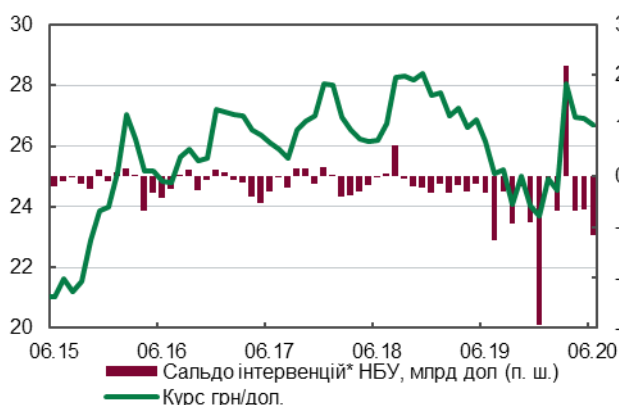
Графік 4. Широке сальдо загальнодержавного сектору управління, % ВВП

Джерело: розрахунки НБУ.

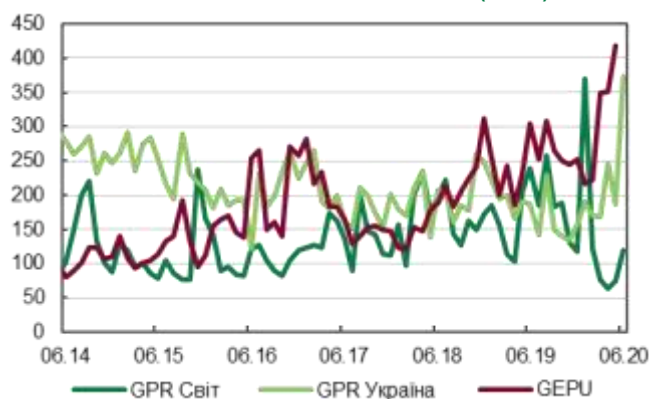
Державні фінанси. З початком кризи державні фінанси знаходяться під тиском заходів боротьби з наслідками коронавірусу та значних боргових виплат у травні. Однак завдяки зовнішньому фінансуванню та внутрішнім залученням накопичено значний ресурс для майбутніх виплат за борговими зобов'язаннями та підтримки економіки.

Графік 5. Динаміка валютного ринку.

* «-» вказує на чисту купівлю валюти. Джерело: НБУ.

Графік 6. Індекс геополітичних ризиків (GPR)² та індекс непевності світової економічної політики (GEPU)³.

Джерело: Dario Caldara and Matteo Iacoviello; Davis, Steven J.

² <https://www2.bc.edu/matteo-iacoviello/gpr.htm>

³ http://www.policyuncertainty.com/global_monthly.html

Валютний ринок. Протягом 2019 року гривня зміцнювалася з огляду на помірний дефіцит поточного рахунку та приплив капіталу. Підвищений попит на валюту спостерігався з початком пандемії у другій половині березня 2020 року, проте вже у квітні ситуація нормалізувалася.

Геополітика. Протягом осені-зими 2019-2020 року напруга залишалася високою через загрозу жорсткого сценарію виходу Британії з ЄС (Брексіту) або затягування цього процесу, політичну боротьбу в США, загострення відносин НАТО-Туреччина, заворушення у Латинській Америці. З березня поточного року основним фактором ризику стали пандемія та її вплив на світову економіку та політику провідних країн. Геополітичні конфлікти тимчасово вщухли, натомість рекордно зросла невизначеність світової економічної політики. Напруження на Донбасі зберігалось, перспективи переговорів незрозумілі.

Вставка 1. Ризики і ключові рекомендації рад/комітетів з фінансової стабільності світу

Секретаріат РФС відслідковує системні ризики, які були виявлені міжнародними та національними радами та комітетами з фінансової стабільності, а також їхні рекомендації. Загрози коронакризи затьмарили ризики, виявлені у другій половині 2019 року та на початку 2020 року (загроза Брексіту без домовленостей між Британією та ЄС, можливість посилення торговельних воєн, передусім США та Китаєм, зростання цін на нерухомість в низці країн, високі рівні заборгованості бізнесу та домогосподарств у розвинених країнах).

Схема 1. Основні рішення та рекомендації комітетів/рад з фінансової стабільності у зв'язку з коронакризою

Зниження буферів капіталу та обмеження на виплату дивідендів	<ul style="list-style-type: none"> • обнулення контрциклічного буферу капіталу (FPC, HCSF), буферу системного ризику (FSC PL) • обмеження на виплату дивідендів та бонусів (ESRB, FPC, HCSF, FSC PL)
Полегшення регуляторного навантаження	<ul style="list-style-type: none"> • скасування стрес-тестів на 2020 (FPC) • відтермінування запровадження рекомендації щодо кращих практик управління кредитними ризиками за іпотечними кредитами (FSC PL)
Посилення моніторингу ризиків ліквідності	<ul style="list-style-type: none"> • посилення стрес-тестування ліквідності (ESRB) • зниження проциклічності вимог до ліквідності (ESRB) • посилення моніторингу ризиків ліквідності страховиків (ESRB) • моніторинг ризиків ліквідності від margin calls (ESRB)
Посилення моніторингу економічної ситуації та стану фінустанов, вивчення наслідків коронакризи та антикризових рішень	<ul style="list-style-type: none"> • моніторинг результатів антикризових заходів (ESRB, FPC, FSC PL, FSC Sv) та виконання антикризових домовленостей (FSB) • моніторинг впливу кризи на МСБ (FSC Sv) • аналіз переходу цінних паперів з інвестиційного до неінвестиційного рейтингу (ESRB) • вивчення нових ризиків, викликаних кризою (FSB)
Координація дій регуляторів та обмін інформацією	<ul style="list-style-type: none"> • на міжнародному рівні (ESRB, FSB) • ширша співпраця з країнами, які не є членами (FSB) • на національному рівні (FSC Sv)
(банкам) Продовження кредитування економіки	<ul style="list-style-type: none"> • FSC PL, FSC Sv

Примітка:

FSB – Рада з фінансової стабільності Великої двадцятки; ESRB – Європейська рада з фінансової стабільності; FSOC – Рада з нагляду за фінансовою стабільністю (США); FPC – Комітет з фінансової політики Банку Англії; HCSF – Вища рада з фінансової стабільності (Франція); FSC PL – Комітет фінансової стабільності (Польща), FSC Sv – Рада з фінансової стабільності (Швеція).

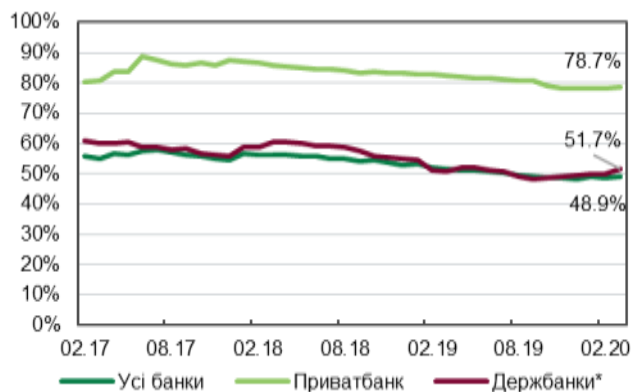
Важливою темою обговорень залишився перехід від LIBOR до інших орієнтовних ринкових відсоткових ставок (FPC, FSB). FSB закликав регуляторів та фінустанови скористатися з гнучкості у рамках діючих міжнародних стандартів, щоб забезпечити безперервний доступ до фінансових ресурсів для населення та бізнесу, які мають тимчасові труднощі через коронавірус; переконатися у наявності ліквідності та капіталу, де вони потрібні у системі. Серед інших цікавих тем дискусій цих органів варто зазначити обговорення на FPC ризиків поширення фінансових послуг із використанням "хмарних" технологій.

2. Робота з проблемними активами у державних банках

Скорочення портфелю проблемних (непрацюючих) активів (NPL), який переважно є спадком минулих років, триває. У 2019 році обсяги NPL у банках державного сектору скоротилися на 40 млрд грн.

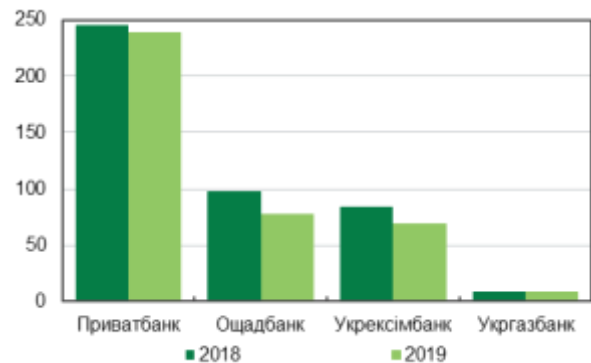
Водночас, швидкість цього процесу була незадовільною. Тому державні банки розробили плани з врегулювання NPL відповідно до Оновлених засад стратегічного реформування державного банківського сектору. Робота з розчищення балансів активізувалася після ухвалення Кабінетом Міністрів України рішення про інструменти їх реструктуризації (Постанова «Про деякі питання управління проблемними активами банками державного сектору економіки» від 15.04.2020).

Графік 7. Частка непрацюючих кредитів у портфелях банків

* Без Приватбанку.
Джерело: НБУ.

Графік 8. Обсяг непрацюючих кредитів банків державного сектору, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України.

Наприкінці червня Рада розглянула та схвалила представлені держбанками згадані плани роботи з NPL за умови їх доопрацювання з урахуванням висловлених Радою пропозицій.

Затверджені Радою плани передбачають скорочення портфелю NPL у державних банків на 305 млрд грн за 3 роки.

Досягти таких результатів планується за рахунок списання з балансу проблемних кредитів, зарезервованих на 100%. Слід зазначити, що списання не означає прощення боргу – банки продовжать роботу зі стягнення з боржників. Крім того, планується проведення реструктуризації життєздатних кредитів, стягнення заставного майна з подальшою реалізацією, а також продаж чи уступка прав вимоги за проблемними портфелями.

Затвердження планів роботи держбанків зі зниження NPL означає виконання одного зі структурних маяків програми співпраці України з МВФ.

Позиція Ради. Схвалити презентовані держбанками плани з врегулювання NPL з умовою врахування банками озвучених членами Ради пропозицій.

3. Стратегія розвитку фінансового сектору до 2025 року

У січні 2020 року установи, що входять до складу Ради, підписали та почали втілювати [Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року](#), яка стала наступником Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року. Такий підхід забезпечуватиме подальше реформування та розвиток фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, інших міжнародних зобов'язань країни.

Підготовку Стратегії здійснювали у березні-грудні 2019 року фінансові регулятори та причетні міністерства, проведено два кола публічних обговорень з представниками фінансового ринку, профільних асоціацій, громадських та міжнародних організацій, експертами. У грудні 2019 року Рада створила робочу групу (Комітет) із реалізації Стратегії – Комітет з фінансового розвитку, перше засідання якого відбулося у січні 2020 року (див. Вставку про Комітет з фінансового розвитку).

Реалізація Стратегії здійснюється через виконання окремих заходів (проектів), передбачених дорожньою картою, відповідно до принципів проектного менеджменту. Оновлення Стратегії відбуватиметься за рішенням цього ж Комітету.

Стратегія визначила п'ять стратегічних напрямів: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток. Кожен напрямок має свої стратегічні цілі та індикатори виконання.

Схема 2. Завдання Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року

<p>Фінансова стабільність</p> <ul style="list-style-type: none"> • ефективне регулювання фінансового сектору та удосконалення наглядових підходів (підвищення інституційної спроможності та незалежності регуляторів) • прозорий фінансовий сектор (відкритість інформаційного обміну, BEPS) • стійкість фінансового сектору до викликів (контроль за кредитними ризиками, запобігання дефіциту ліквідності, обмеження концентрації ризиків) • підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками
<p>Макроекономічний розвиток</p> <ul style="list-style-type: none"> • забезпечення стійкості державних фінансів (координація політик в межах бюджетного процесу, боргова стійкість та зниження фіскальних ризиків) • сприяння кредитуванню економіки (підтримка МСП, стимулювання кредитування фермерських господарств під заставу землі) • посилення захисту прав кредиторів та інвесторів (поліпшення ефективності судових процедур та виконання рішень суду) • створення умов для залучення довгострокових ресурсів
<p>Фінансова інклюзія</p> <ul style="list-style-type: none"> • підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами (стимулювання розвитку платіжної інфраструктури) • посилення захисту прав споживачів фінансових послуг (впровадження регулювання ринкової поведінки учасників фінансового сектору) • підвищення рівня фінансової грамотності
<p>Розвиток фінансових ринків</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприяння розвитку ринків небанківських фінансових послуг • ефективна інфраструктура ринків капіталу • створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів/інструментів зниження ризиків здійснення фінансових операцій • інтеграція фінансового ринку України в світовий фінансовий простір
<p>Інноваційний розвиток</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта • забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій та платформ регуляторів • забезпечення розвитку SupTech&RegTech • розвиток цифрової економіки

Робота над Стратегією відбувається у двох напрямках: реалізація заходів дорожньої карти та актуалізація документу. В рамках реалізації Стратегії ініційовано відкриття проєктів, проведено навчання підходам проєктного менеджменту, розпочато збір звітності. З метою актуалізації Стратегії проводиться збір пропозицій від представників ринку, експертів та установ-виконавців на постійній основі, затверджена процедура щоквартального розгляду пропозицій.

Одним із перших кроків реалізації Стратегії стала робота у напрямку інноваційного розвитку. Зокрема у липні 2020 року НБУ затвердив [Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року](#), яка спрямована на сталий розвиток інновацій, розвиток Cashless есопому, підвищення фінансової грамотності споживачів та бізнесу. Цей документ структурує та деталізує тренди і напрями розвитку фінансових інновацій на наступні п'ять років. Ключовими елементами стануть:

- розроблення та впровадження концепту повноцінної регуляторної "пісочниці" (sandbox) для швидкого тестування інноваційних проєктів;
- підвищення рівня фінансової обізнаності та залученості (інклюдії) населення та бізнесу;
- запуск академічної бази з фокусом на відкритий банкінг.

У цілому реалізація Стратегії дасть змогу створити за п'ять років прозорий, конкурентний, стабільний та високотехнологічний фінансовий сектор. За таких умов він стане драйвером сталого та інклюзивного розвитку економіки України та сприятиме підвищенню добробуту громадян через ефективне акумулювання та перерозподіл фінансових ресурсів в економіці.

Позиція Ради. Створити Комітет з фінансового розвитку як спеціальну робочу групу з питань стратегічного розвитку, планування та узгодження позицій щодо розроблення і впровадження в Україні рішень, які стосуються розвитку ринків фінансових послуг. Схвалили регламент та персональний склад Комітету.

Вставка 2. Комітет з фінансового розвитку

У травні 2019 року НБУ, НКЦПФР, НКФП, ФГВФО і Мінфін підписали Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво з питань підготовки та впровадження Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року (далі – Стратегія). Згідно з меморандумом та з метою реалізації Стратегії передбачено створення Керівного комітету, в якому будуть брати участь голови установ-підписантів. 13 грудня 2019 року Рада на своєму засіданні ухвалила рішення утворити Робочу групу (Комітет) з фінансового розвитку. До складу Комітету увійшли по два представники від кожної установи-підписанта. Головою Комітету за посадою є Голова Національного банку. Основні завдання Комітету:

- визначення напрямів та пріоритетів, спрямованих на впровадження Стратегії;
- сприяння скоординованій реалізації заходів, передбачених Стратегією; забезпечення моніторингу ефективності їхньої реалізації;
- розгляд пропозицій щодо планування заходів із розвитку фінансового сектору.

На своєму першому засіданні Комітет розглянув Дорожню карту реалізації Стратегії, зокрема розподіл заходів за напрямками та відповідальними установами.

При Комітеті також створено комунікаційну платформу за участі представників ринку та профільних експертів. 15 травня 2020 року в рамках роботи Комітету проведено онлайн зустріч консультативної платформи. На зустрічі були присутні близько 50 представників від НБУ, НКЦПФР, НКФП, ФГВФО, Мінекономіки, Мінцифри, а також від ринкових асоціацій. Учасники зустрічі обговорили такі питання:

- впровадження підходів проектного менеджменту під час реалізації Стратегії та налагодження звітності;
- розгляд пропозицій для внесення у Стратегію (в рамках регулярного оновлення плану заходів);
- вплив пандемії COVID-19 на Стратегію.

4. Ризики визнання неконституційним Закону про систему гарантування вкладів фізичних осіб

Протягом червня 2020 року КСУ вперше з 2016 року активізував роботу з розгляду конституційного подання Верховного Суду України №4/1868(15) від 07.08.2015 щодо відповідності (конституційності) Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (далі – Закон) положенням Конституції України. Метою зазначеного подання є визнання неконституційним Закону. Зокрема, під сумнів ставляться повноваження Фонду, оскільки на думку авторів запиту Закон наділяє ФГВФО повноваженнями та функціями органу державної влади, яким за своєю суттю відповідно до Конституції він не є.

Задоволення КСУ конституційного подання у повному обсязі миттєво виведе за межі правового поля весь інститут системи гарантування вкладів, процедуру виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків. Зокрема наслідками стануть:

- руйнація системи захисту більшості вкладів;
- уникнення відповідальності власників банків та пов'язаних з ними осіб, які довели банки до банкрутства. Фонд буде змушений згорнути розпочату роботу в іноземних юрисдикціях з пошуку активів, виведених екс-власниками і пов'язаними особами банків, і підготовки позовів до цих осіб. Тобто кошти, виведені з банків за кордон, дістануться колишнім власникам цих банків і ніколи не повернуться вкладникам і кредиторам;
- держава зазнає прямих збитків щонайменше 113 млрд грн, які Фонд має повернути за своїми позиками, взятими у держави для здійснення гарантованих виплат, з урахуванням відсотків;
- буде створено підстави для оскарження кожної угоди купівлі-продажу активів - будь-ким, від екс-власників банків аж до несумлінних позичальників. Це безповоротно зруйнує інвестиційну репутацію України;
- стає неможливою імплементація норм законодавства ЄС, що регулює діяльність банків, зокрема впровадження системи раннього реагування, яка мала б дозволила на ранніх етапах виявляти проблеми, що можуть призвести до неплатоспроможності банку, і вживати відповідних заходів щодо їх усунення.

Найбільш загрозливим сценарієм є скасування закону про систему гарантування вкладів у цілому з моменту оголошення рішення КСУ. Проте відтермінування скасування чинності також є несприятливим сценарієм, оскільки створить ситуацію юридичної невизначеності й додасть власникам неплатоспроможних банків аргументів під час судових розглядів.

Позиція Ради. Невідкладно створити робочу групу, яка б підготувала план дій для мінімізації можливих ризиків для фінансової стабільності у разі прийняття Конституційним судом України рішення за відповідним провадженням. До складу робочої групи включити представників Національного банку України, Міністерства фінансів України і Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Спліт та його наслідки для фінансової стабільності

У вересні 2019 року Верховна Рада ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг». Закон передбачив так званий "спліт" – ліквідацію Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та розподіл повноважень з регулювання фінансового ринку (НКФП) між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Зокрема, НБУ став регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР розпочав регулювати недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва. Цей Закон визначив перехід від секторальної моделі регулювання до ефективнішої інтегрованої моделі. Тобто, система нагляду та регулювання фінансового сектору в Україні буде більше відповідати світовим тенденціям (див. Вставку про архітектуру нагляду за фінансовим сектором у світі).

Кінцевою метою «спліту» є формування платоспроможного, стійкого, конкурентного ринку небанківських фінансових послуг в Україні з належним захистом прав споживачів цих послуг та клієнтів фінансових установ. Це вимагає таких кроків:

- розбудова інтегрованої моделі регулювання та нагляду за фінансовими ринками;
- розвиток небанківського фінансового сектору згідно з кращими світовими практиками, Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, міжнародними зобов'язаннями України;
- відновлення довіри до ринку небанківських фінансових установ;
- посилення захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг;
- розвиток фінансових інструментів та інфраструктури фінансового ринку.

Схема 3. Етапи «спліту»*

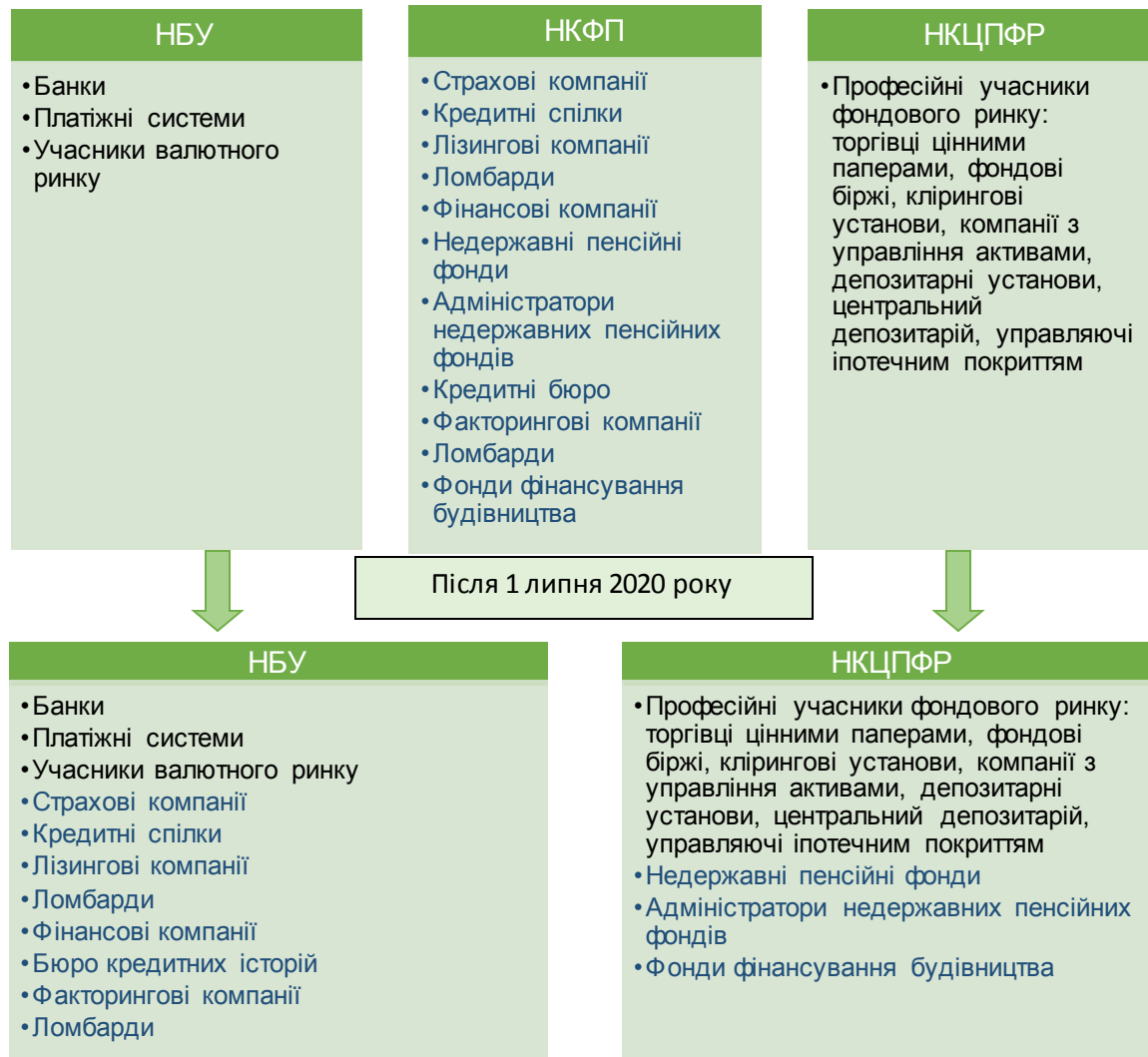
* НФУ – небанківські фінансові установи; ПЗУ – проект Закону України.

Регулятори забезпечили плавний перехід нагляду від НКФП до НБУ та НКЦПФР. Завершується перший, «перехідний» етап: у НБУ та НКЦПФР працюють профільні підрозділи, оприлюднені білі книги для страхових компаній, кредитних спілок, фінансових компаній, факторингу, ломбардів та фінансового лізингу. На різних стадіях завершення перебуває робота над законопроектами про фінансові послуги, про кредитні спілки, про страхові компанії та про фінансові компанії. У НБУ

ухвалено "перехідні" постанови за напрямками ліцензування та реєстрації, нагляду, виїзних перевірок, заходів впливу та звітності.

Далі триватиме другий, «адаптаційний» період. Регулятори планують поступово запроваджувати пропорційний та ризик-орієнтований підхід до нагляду та регулювання за небанківськими фінансовими установами, підвищувати їхню прозорість та зміцнювати захист прав споживачів. Для окремих сегментів ринку будуть розроблені нові законопроекти, що врахують найкращі міжнародні практики. Упровадження нових принципів регулювання буде поступовим і триватиме не менше трьох років. Цьому передуватиме їх широке публічне обговорення із залученням представників зацікавлених сторін.

Схема 4. Зміна повноважень з регулювання та нагляду за фінансовими установами

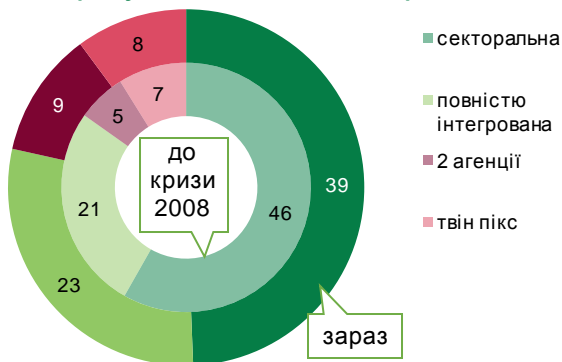
Вставка 3. Архітектура нагляду за фінансовим сектором у світі

Регулювання та нагляд за фінансовим сектором у світі все більше зосереджуються у відповідальності меншої кількості регуляторів. Ця тенденція має кілька причин.

По-перше, це стало відповіддю на зростаючу складність фінансових інструментів, які почали виходити за межі одного сектору, та поширення фінансових груп, до яких входили банки, страхові та інші фінансові компанії. Крім того, багато небанківських фінансових установ фактично кредитують, залучають кошти (заощадження) населення чи надають банківські послуги, "граючи" таким чином на спільному з банками конкурентному полі. Це відбувається в умовах зростання ролі небанківських фінансових установ у світі.

По-друге, світова фінансова криза 2007-2009 рр. виявила недоліки найбільш поширеної на той момент секторальної моделі. Зокрема, проблеми окреслились у сфері нагляду за складними фінансовими інструментами та фінансовими конгломератами. Відтоді у Центральній та Східній Європі поширена модель нагляду центробанку за банками та небанківськими фінансовими установами: у Чехії, Словаччині, Вірменії (з 2006 р.), Сербії, Литві (з 2012), Угорщині, Росії (з 2013) Білорусі (з 2014). У деяких інших країнах регіону (Польща, Латвія, Естонія) за нагляд за усім фінансовим сектором відповідає окремий орган з фінансового нагляду.

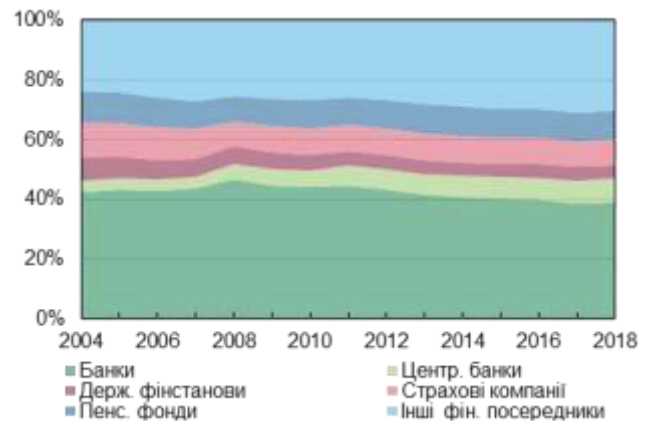
Графік 9. Розподіл моделей нагляду за фінансовим сектором у світі до і після світової кризи*

* оцінка для 79 країн з різних регіонів світу. Показники для докризового періоду – усереднені діапазону, світлішим кольором.

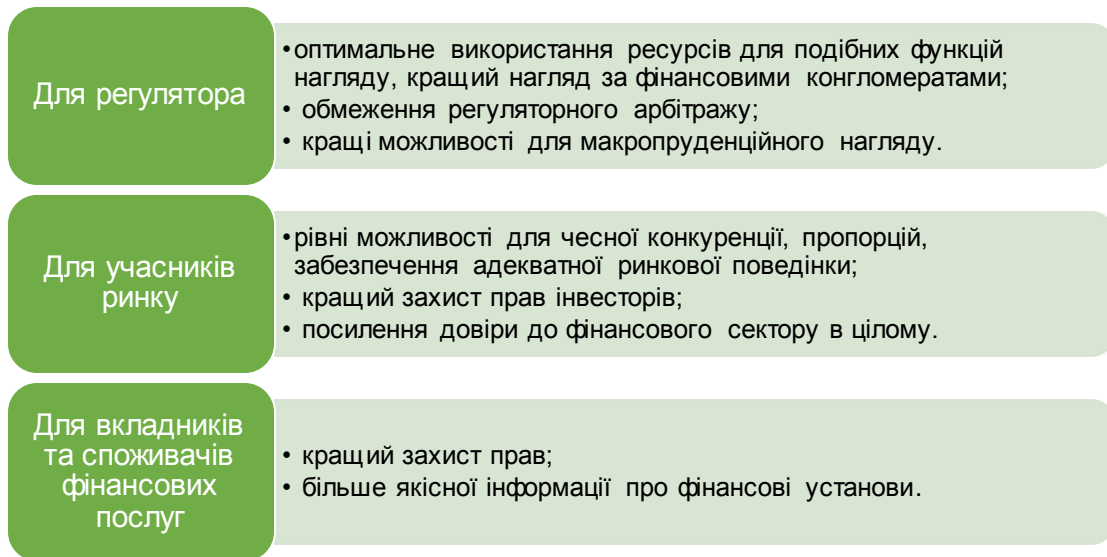
Джерело: Інститут фінансової стабільності (Базель), Financial Stability Institute of the Bank for International Settlements (BIS), *FSI Insights on policy implementation No 8, Financial supervisory architecture: what has changed after the crisis?* By Daniel Calvo, Juan Carlos Crisanto, Stefan Hohl and Oscar Pascual Gutiérrez April 2018.

Графік 10. Динаміка структури фінансового сектору країн Великої двадцятки та країн Єврозони

Джерело: Financial Stability Board, *Global Monitoring Report on Non-Bank Financial Intermediation 2019*, 19.01.20. <https://www.fsb.org/2020/01/global-monitoring-report-on-non-bank-financial-intermediation-2019/>

У світі є кілька моделей інтегрованого нагляду. Перша, повністю інтегрована, передбачає надання усіх повноважень з регулювання та нагляду у фінансовому секторі одній установі – центральному банку чи спеціально створеному органу з фінансового нагляду. Вперше такий підхід був застосований у Скандинавії наприкінці минулого сторіччя. Друга, так званий "твін пікс" (англ. "дві вершини"), передбачає, що один орган (часто центральний банк) відповідає за пруденційний нагляд у фінансовому секторі, інший – за нагляд за ринковою поведінкою і захистом прав споживачів. Вперше модель запрацювала в Австралії у 1997 році. Ці дві моделі часто об'єднують терміном "мегарегулятор". Також є модель двох агенцій, яка є перехідною від секторальної (коли за кожний сегмент фінансового сектору відповідає окремий регулятор) до інтегрованої моделі. Вона передбачає поділ відповідальності між двома органами – з нагляду за кредитними та страховими установами (зазвичай центробанк) та за фондовим ринком. Така модель була втілена у Франції та Італії.

Схема 5. Переваги інтегрованої системи нагляду

Після рішення про «спліт», нагляд в Україні став більш інтегрованим. Фактично втілюється модель двох агенцій.

Додаток

Основні результати / досягнення Ради за останні два роки її діяльності

Результати засідань (рішення / домовленості)	Прийняття / стан виконання
<p>Підтримати дорожню карту впровадження заходів для врегулювання неплатоспроможності ФГВФО. Представникам ФГВФО, Мінфіну та НБУ створити робочу групу та затвердити склад і регламент її діяльності (засідання Ради від 20.07.2018)</p> <p>Робочій групі опрацювати альтернативні пропозиції із залученням міжнародних експертів. (засідання Ради від 22.03.2019)</p> <p>На підставі розгляду питання реструктуризації боргових зобов'язань ФГВФО, схвалити доцільність реструктуризації усєї суми боргу. (засідання Ради від 13.12.2019)</p>	<p>У липні 2018 року Рада створила Робочу групу з впровадження заходів із врегулювання неплатоспроможності ФГВФО. Група напрацювала декілька сценаріїв врегулювання потенційної неплатоспроможності Фонду.</p> <p>Велика кількість виплат вкладникам після ліквідації понад 100 банків з 2014 року, а також низький рівень відновлення активів призвели до неплатоспроможності ФГВФО. Міністерство фінансів та ФГВФО за погодженням з НБУ, МВФ та Світовим банком підготують до кінця липня 2020 року план з обмеженим терміном дії для відновлення платоспроможності ФГВФО до кінця 2021 року, зберігаючи стимули для максимального повернення коштів від збанкрутілих банків. Рада ухвалить цей план до кінця серпня 2020 року.</p>
<p>Створити при Раді Робочу групу (Комітет) з урегулювання непрацюючих кредитів для всіх держбанків та затвердити її персональний склад і Регламент діяльності (засідання Ради від 20.07.2018)</p> <p>Затвердити та після погодження із МВФ остаточної версії оприлюднити принципи реструктуризації заборгованості проблемних кредитів банків державного сектору (засідання Ради від 20.12.2018)</p> <p>Робочій групі (Комітету) з урегулювання непрацюючих кредитів державних банків розробити загальні критерії вибору сценарію та підходи до врегулювання NPL (реструктуризації, продаж на аукціоні, списання) із залученням фахівців міжнародних фінансових організацій. (засідання Ради від 22.03.2019)</p> <p>Схвалити представлені плани роботи з НПА державних банків (засідання Ради від 30.06.2020)</p>	<p>Комітет (робочу групу) з урегулювання непрацюючих кредитів державних банків створено у липні 2018 року.</p> <p>На початку січня 2019 року оприлюднено Рекомендації (принципи) щодо роботи банків державного сектору із непрацюючими кредитами (NPLs), які були розроблені Комітетом та ухвалені Радою на виконання домовленостей з МВФ. Рекомендації розроблені додатково до вимог Закону України "Про фінансову реструктуризацію" і стосуються лише процесу реструктуризації великих кредитів, тобто більших ніж 5% від регулятивного капіталу банків.</p> <p>У червні 2020 року на засіданні Ради банки презентували плани зниження обсягів NPL протягом наступних трьох років. За підсумками розгляду Рада надала пропозиції та зауваження і затвердила презентовані плани з умовою врахування банками озвучених пропозицій. Затвердження планів роботи держбанків зі зниження NPL означає виконання одного зі структурних маяків програми співпраці України з МВФ.</p>
<p>Визнати важливість введення нової системи подання фінансової звітності та взяти до уваги інформацію про впровадження системи подання фінансової звітності в єдиному електронному форматі XBRL.</p>	<p>Усіма регуляторами підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження системи фінансової звітності в єдиному електронному форматі iXBRL та оприлюднено Таксономію UA МСФЗ iXBRL в 2018 та 2019 роках. Створено веб-сайт Системи</p>

Результати засідань (рішення / домовленості)	Прийняття / стан виконання
<i>(засідання Ради від 20.12.2018)</i>	фінансової звітності https://frs.gov.ua/ , а у червні 2019 року здійснено запуск програмного комплексу Системи фінансової звітності (СФЗ) у форматі iXBRL. Розпочато співпрацю з новим проектом технічної допомоги ЄС щодо розробки Таксономії UA МСФЗ XBRL 2020 року.
Схвалити досягнуті домовленості щодо включення АТ «Ощадбанк» до системи гарантування вкладів фізичних осіб. ФГВФО та АТ «Ощадбанк» напрацювати особливості такого включення та винести їх результати на наступне засідання Ради. <i>(засідання Ради від 13.12.2019)</i>	Досягнуто згоди, що Ощадбанк має доєднатися до системи гарантування вкладів. ФГВФО надав пропозиції щодо поетапності входження.
Рекомендувати НБУ та НКЦПФР напрацювати проект змін для удосконалення законодавства про функціонування фондів фінансування будівництва (ФФБ). <i>(засідання Ради від 13.12.2019)</i>	Пропозиції до законодавчих змін щодо обмеження ризиків інвесторів на первинному ринку нерухомості будуть підготовлені до кінця 2020 року в рамках реалізації дорожньої карти Стратегії 2025 року. НКЦПФР планує у 2021 році підготувати зміни до законодавства з метою посилення вимог до управителів фондів фінансування будівництва та операцій з нерухомістю.
Створити робочу групу (Комітет) з фінансового розвитку та затвердити її персональний склад і Регламент діяльності. <i>(засідання Ради від 13.12.2019)</i>	Робочу групу (Комітет) з фінансового розвитку створено у грудні 2019 року.
ФГВФО спільно з НБУ, Міністерством фінансів, системно важливим банком та за необхідності із залученням інших організацій та органів державної влади відкоригувати/оновити план дій на випадок несприятливих судових рішень стосовно виведених із ринку банків з урахуванням прийнятого Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності». <i>(засідання Ради від 20.05.2020)</i>	Підготовлено надійний та ретельно опрацьований план на випадок непередбачуваних обставин. План є: (i) юридично обґрунтованим; (ii) придатним для операційного впровадження; (iii) захищає фінансову стабільність; (iv) мінімізує фіскальні витрати; та (v) мінімізує ризики моральних збитків. Під час проведення своїх регулярних засідань Рада продовжуватиме здійснювати перевірку готовності усіх зацікавлених сторін та за необхідності, у разі істотних змін, буде актуалізувати план.
Створити робочу групу з представників НБУ, Мінфіну, ФГВФО для напрацювання комунікацій та заходів з мінімізації ризиків для фінансової стабільності на випадок ухвалення несприятливого рішення Конституційним судом України (щодо конституційності Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб») <i>(засідання Ради від 30.06.2020)</i>	У червні 2020 року створено робочу групу з мінімізації ризиків для фінансової стабільності на випадок ухвалення несприятливого рішення КСУ.